
A módosító ügylet érvénytelensége*

Juhász Ágnes**

Az érvénytelenség polgári jogi alapintézmény: a polgári jognak nincs olyan területe, amelyhez valamilyen mértékben ne kapcsolódna. A jelen tanulmány az érvénytelenség témakörét a szerződési jog területére szűkítve, azon belül egy konkrét ügyletre, a szerződés módosítására irányuló megállapodásra fókuszálva vizsgálja. Ennek során a szerző a szerződés érvénytelensége és módosítása közötti lehetséges kapcsolódási pontok rövid bemutatását követően a módosító ügylet érvényességének – érvénytelenségének részletkérdéseit járja körül, arra a kérdésre keresve a választ, hogy a polgári jogi kódex által rögzített egyes érvénytelenségi okok miképpen érvényesülnek a szerződés módosítására irányuló szerződés vonatkozásában. A tanulmányban helyet kap továbbá a jogszabályba ütköző szerződés problémája is, figyelemmel a közbeszerzési jogban szabályozott, ún. lényeges szerződésmódosítás esetkére.

Kulcsszavak: szerződés érvénytelensége, szerződés módosítása, alaki hiba orvoslása, jogszabályba ütköző szerződésmódosítás, közbeszerzési szerződés, lényeges szerződésmódosítás

Invalidity of the amendment contract

Invalidity is a basic legal institution of civil law; there are only few areas of civil law which are not affected by invalidity rules. In this study, the problematic of invalidity will be narrowed to a certain legal transaction, the contract amendment. After reviewing the potential connection points between the invalidity and the amendment of contract, the validity and invalidity of contract amendment will be comprehensively examined in order to answer the question, how the grounds of invalidity prevail in case of an agreement amending the contract. The problematic of illegal (or prohibited) contract will also be discussed regarding the case 'substantial modification of public procurement contract' regulated by the public procurement rules.

Keywords: invalidity of contract, amendment of contract, remedying formal discrepancies, illegal amendment of contract, public procurement contract, substantial modification of public procurement contract

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.3.1022>

1. Bevezető gondolatok. A szerződés módosításának és érvénytelenségének lehetséges kapcsolódási pontjai

A polgári jogi kutatások során mindig érdekes és kihívást jelentő feladat, amikor több különböző jogintézmény határterületén mozogva próbáljuk meghatározni, feltárni azok egymáshoz való viszonyrendszerét. A szerződés érvénytelensége és módosítása – mint szerződési jogi alapintézmények – között számos kapcsolódási

---

* A tanulmány „Az érvénytelenség és hatálytalanság vizsgálata az új Ptk. tükrében” elnevezésű, K124797 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

** Habilitált egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék.

pont fedezhető fel, amelyek mindegyike külön-külön is érdekes és önmagában is önálló tanulmány témájául szolgálhatna.

A jelen tanulmány ugyanakkor témakörét tekintve ennél jóval szűkebb, egy kisebb cél elérését tűzi ki céljául, amikor arra vállalkozik, hogy a módosító ügylet érvénytelenségével kapcsolatosan felmerülő egyes kérdésekre kísérel meg válaszokat adni.

A szerződés módosító ügylet érvénytelenségével kapcsolatos egyes konkrét kérdések vizsgálatát megelőzően azonban lényeges a szerződés érvénytelensége és a szerződés módosítása közötti viszony feltárása, amelynek során számos kapcsolódási (elhatárolási) pont határozható meg.¹

1. A két jogintézmény közötti legkézenfekvőbb kapcsolódási pontot az érvénytelen szerződés orvoslásának eseteire képezi, amikor a bíróság az érvénytelen szerződést – a szerződés megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal – érvényessé nyilvánítja, amennyiben az érvénytelenség miatti érdeksérelem a szerződés megfelelő módosításával kiküszöbölhető.² Az a tény, hogy a bíróság a felek között fennálló szerződéses jogviszonyba alakító jelleggel nyúl bele, bizonyos szempontból hasonlatossá teszi a 2013. évi V. törvény (a továbbiakban Ptk.) 6:192. § (1) bekezdésében meghatározott esetkörrel, amikor a bíróság a felek kérelmére – a Ptk.-ban taxatívén meghatározott okok fennállása esetén – módosítja a fennálló szerződést.

Az említett jogintézmények közötti szembetűnő hasonlóság a gyakorló jogászok körében is számos kérdést vetett fel. A probléma megítélését illetően feltétlenül említést érdemel a Kúria (akkor még Legfelsőbb Bíróság) érvénytelenség jogkövetkezményeiről szóló *1/2010. (VI. 28.) PK véleménye*, amely több lényeges megállapítást is tartalmaz. A PK véleményben a testület az érvénytelen szerződés érvényessé nyilvánítását mint az érvénytelenségi ok kiküszöbölését, orvoslását célzó, „*ex tunc hatályú konstitutív bírósági döntést*” határozta meg, amelynek során a bíróság a felek szerződésébe alakítóan, lényegében azt módosítva nyúl bele. A PK vélemény ugyanakkor ezen a ponton külön hangsúlyozza, hogy *a szerződésnek az érvényessé nyilvánítás jogintézménye alkalmazásával járó ilyesfajta módosítása viszont semmiképpen sem azonosítható a bírói szerződésmódosítás esetkörével*. A testület hozzáteszi továbbá, hogy a bíróság általi beavatkozás korlátokhoz kötött, minthogy az eljáró bíróság mindig köteles szem előtt tartani bizonyos mérlegelési szempontokat³, nem terjed ki továbbá a lehetősége arra, hogy az érvényessé nyilvánítás során pótolja a felek (hiányzó) szerződési akaratát.

A fentebb hivatkozott PK véleményben foglaltak értelmezése alapján tehát *az érvénytelenségi ok kiküszöbölése* valójában nem jelent mást, mint *az érvénytelenségi ok miatt keletkezett érdeksérelem elhárítását a szerződés tartalmának módosítása útján*. Az érvényessé nyilvánítás célja tehát az érvénytelenségi ok folytán kialakult helyzet orvoslása, amely szükségképpen

¹ A szerződés módosítása és érvénytelensége közötti viszony kérdéskörének átfogó jellegű feldolgozását lásd: JUHÁSZ Ágnes: A szerződés érvénytelenségének és módosításának egyes határkérdései, *Publicationes Universitatis Miskolciensis, Sectio Iuridica et Politica*, 2020/2., 187-211. o.

² Ptk. 6:110. § (1) bekezdés

³ Vö.: PK 267. II. pont, 1/2005. PJE, III/3. pont

„szerződésmódosító hatással” jár, amely azonban kizárólagosan a szerződés tartalmát érinti.

b) A szerződés érvénytelenségének és módosításának egymáshoz való viszonyában további vizsgálendő kérdésként merül fel a szerződés részleges érvénytelensége és tartalmi módosítása közötti határ megvonása. Kérdésként merül fel, hogy előbbi jogintézmény felfogható-e bizonyos értelemben a szerződéses tartalom terjedelembeli megváltoztatásaként.

Eörsi Gyula az 1980-as évek elején hívta fel a figyelmet arra a szerződési jog területén tapasztalható tendenciára, miszerint a szerződés részleges érvénytelenségének esetekörei folyamatosan bővülést mutatnak. Eörsi álláspontja szerint ezek az esetek – a szerződés érvényessé nyilvánításának esetéhez hasonlóan – szintén a szerződés módosulását eredményezik; a cél ugyanis ilyenkor szintén a szerződés „életben tartása”, „megmentése”, annak érdekében, hogy az a rendeltetését továbbra is betöltse, miközben a szerződésből – a (részleges) érvénytelenség folytán – bizonyos elemek kikerülnek.⁴

A szerződés érvénytelenségének egyes kérdéseit vizsgáló írásában Kemenes István a részleges érvénytelenség és az érvénytelenség okának kiküszöbölése esetének rokon vonásaként emeli ki, hogy a cél mindkét esetben azonos: a szerződés megmentése. Török Tamás szintén hangsúlyozza a részleges érvénytelenség és a konvalidáció egyes jogintézményeinek azonos jogpolitikai rendeltetését, nevezetesen a szerződő felek közös akaratának megfelelő szerződés fenntartását, megóvását.⁵ Kemenes hozzáteszi ugyanakkor, hogy az említett jogintézmények működésüket tekintve azonban teljes mértékben eltérő jelleget hordoznak⁶, hiszen míg az érvénytelenségi ok kiküszöbölése során a szerződés – a szükségképpen tartalom módosítás folytán – bizonyos változáson megy át, addig részleges érvénytelenség esetén a szerződés adott – érvénytelen – rendelkezéséhez, kikötéséhez, joghatás egyáltalán nem fűződik, hanem azt a bíróság a részleges érvénytelenség megállapításával – Vékás Lajos szóhasználatával élve – „kimetszi” a szerződésből.⁷ Hasonlóképpen foglal állást Wellmann György, amikor rögzíti, hogy bár céljukat tekintve nagyon hasonló, logikai szempontból nézve azonban éppen egymást kizáró két jogintézményről van szó.⁸

c) A szerződés módosítása és érvénytelensége közötti kapcsolódási pontok meghatározása során önálló vizsgálódási irányt képez a felek konszenzusán alapuló szerződésmódosításnak, vagyis magának a módosító ügyletnek az érvényessége. Vizsgálendő például, hogy a Ptk.-ban rögzített különböző érvénytelenségi okok miképpen jelennek meg a szerződés módosítására irányuló ügylet esetében.

⁴ Vö.: EÖRSI Gyula: *Kötelmi jog. Általános rész*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1981, 125. o.

⁵ TÖRÖK Tamás: A részleges érvénytelenség alapvető kérdései, *Gazdaság és Jog*, 2020/7-8., 12-19. o., 18. o.

⁶ KEMENES István: A szerződés érvénytelenségének egyes kérdései a gazdasági szerződéses gyakorlatban, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2002/2., 7-27. o., 8. o.

⁷ WELLMANN György: A szerződés érvénytelenségének szabályozása, in: *Tanulmányok az új Polgári Törvénykönyvhöz* (szerk.: VÉKÁS Lajos – VÖRÖS Imre), Wolters Kluwer, Budapest, 2014, 187-204. o. (a továbbiakban WELLMANN [1]), 200. o.

⁸ WELLMANN György: Az érvénytelenség, in: *Az új Ptk. magyarázata V/VI. Kötelmi jog. Első és Második Rész*, (szerk.: WELLMANN György), HVG-ORAC, Budapest, 2014 (a továbbiakban WELLMANN [2]), 187. o.

Vizsgálat tárgyát képezik továbbá a kötelező alakísági előírások és azok mellőzésének jogkövetkezményei, különös tekintettel arra, hogy a Ptk. a főszabálykénti semmisséget „feloldja” a szerződés alaki hibája orvoslásának elismerése által.⁹

d) Az egyoldalú szerződésmódosítás érvényességével kapcsolatosan szintén számos kérdés merül fel azok tisztességességét, illetőleg tisztességtelenségét illetően, különösen az elmúlt évtizedben a devizahitelek módosítása kapcsán kialakult jogi bizonytalanságok miatt. A bírói gyakorlatot áttekintve szintén viszonylag gyakoriak az elektronikus hírközlési és egyéb szolgáltatások igénybevételére kötött előfizetői szerződések egyoldalú módosítása érvénytelenségének megállapítására irányuló keresetek, a módosítás jogának jogszabályba ütköző voltára hivatkozással.

Jól érzékelhető, hogy a fentebb az a)-d) pontban felsorolt, a szerződés érvénytelenségének és módosításának határán körvonalazható kérdéskörök önmagukban is alkalmasak arra, hogy külön tanulmány tárgyát képezzék, így ezek teljes körű feldolgozására a jelen munka keretei között nem kerül sor. Ennek megfelelően a tanulmány további része kizárólag az egyik, a c) pontban röviden összefoglalt iránnyal, a módosító ügylet érvénytelenségével foglalkozik részletesen.

2. A szerződésmódosító ügylet érvénytelensége

A szerződő felek között fennálló szerződéses viszony módosítására irányuló ügylet (módosító szerződés) érvényességének megítélése során az elsődleges feladat annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a Ptk.-ban meghatározott, a jogalkotó által három csoportba (szerződéses akarat hibái, szerződéses jognyilatkozat hibája, célzott joghatás hibája) sorolt érvénytelenségi okok miként jelennek, jelenhetnek meg az eredeti szerződés módosítására irányuló, a felek konszenzusán alapuló megállapodások esetén.

A módosító ügylet érvénytelenségére irányuló vizsgálódás során a kiindulópontot a Ptk. 6:191. § (3) bekezdése képezi, amely kimondja, hogy *a szerződés módosítására a szerződés megkötésére vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni*. Ezt figyelembe véve a kiinduló hipotézis az, hogy mindazok a Ptk.-ban meghatározott esetkörök (hibák), amelyek szerződéskötés időpontjában való fennállása a szerződés érvénytelenségére vezet, elviekben a módosító szerződés érvénytelenségét is eredményezhetik. A módosítás érvénytelenségéhez kapcsolódó előbbi feltételezéshez ugyanakkor rögtön szükséges egy érdemi megjegyzést is fűzni, amely az érvénytelenség mint probléma felmerülésének lehetőségét eleve szűkebbre szabja. A szerződés módosítása ugyanis a szerződési életciklusnak nem szükségképpen eleme (mint például a teljesítési létszak), hanem arra valamilyen belső (a felek valamelyikében bármilyen okból és irányban változtatási szándékként megfogalmazódó) vagy külső (a körülményekben bekövetkező változások által indukált) igény eredményeként kerül sor. A módosító ügylet érvényességének vizsgálata tehát alapvetően azoknál a szerződéses jogviszonyoknál merül fel, ahol jellemzően megjelenik a szerződésmódosítás igénye, vagyis leginkább azok a

⁹ Vö.: Ptk. 6:94. §

megállapodások jöhetnek szóba, ahol a szerződés megkötése és annak teljesítése időben elválik egymástól, illetőleg a teljesítésre a kötelezett számára hosszabb idő áll rendelkezésre, a jogviszony tartós jelleggel bír.¹⁰

A következőkben a módosító ügylet érvényességét a Ptk.-ban meghatározott érvénytelenség okok mentén, a jogalkotó által meghatározott csoportosítást megtartva vizsgálom.

2.1. A szerződéses akarat hibái. A szerződés akarat hibái azokat az esetköröket fedik le, amelyeknél valamelyik (vagy mindkét) fél szerződési nyilatkozata nem a valós szerződési akaratot tükrözi, vagy a nyilatkozat olyan valós akaratot fejez ki, amelynek a hibája az ügyleti szándéknak a megformálásában közreható valamely tényezőre (pl. információ hiánya, akaratot kívülről befolyásoló hatás), vezethető vissza.

A *tévedés*, a *megettévesztés*, valamint a *jogellenes fenyegetés a szerződéses akarat nem tudatos*, a szerződés megtámadhatóságát eredményező *hibái*, amelyek az felek között fennálló szerződés módosítására irányuló megállapodás esetén is értelmezhetők, hiszen nem zárható ki, hogy a szerződő fél megettévesztéssel vagy jogellenes fenyegetéssel veszi rá a másik felet a nyilatkozattételre és így éri el a szerződés módosítására irányuló ügylet alapjául szolgáló konszenzus létrejöttét.¹¹

A fél tévedésének, illetve a felek közös feltevésének megítélése szintén az általános szabályok alapján lehetséges, így a tévedés – legyen akár jogi, akár ténybeli –, csak akkor eredményezi a szerződés módosítására irányuló ügylet megtámadhatóságát, ha az megfelel a Ptk. szerinti konjunktív körülményeknek.¹² Egyrészt, a tévedésnek lényeges körülményre kell vonatkoznia. A kapcsolódó bírói gyakorlat értelmében lényeges az olyan körülmény, amely a közfelfogás szerint alapvetően befolyásolja a felek szerződéses akaratát, amellyel kapcsolatos helyes ismeret birtokában a fél nem, vagy nem azzal a tartalommal kötötte volna meg az adott szerződést¹³, vagyis a módosító ügyletre vonatkoztatva, a fél az adott körülmény ismeretében egyáltalán nem vagy más tartalommal módosította volna a szerződést. Másrésztől szükséges, hogy a fél tévedését a másik fél okozta vagy azt felismerhette. A szerződésmódosító szerződést bármelyik fél akkor támadhatja meg, ha a felek valamely lényeges kérdés vonatkozásában ugyanabban a téves feltevésben voltak. Egy, még a korábbi Ptk.-hoz kapcsolódó ügyben az eljáró bíróság kimondta, hogy amennyiben a felek a vételárhoz járuló áfa mértékében közös tévedésben voltak, a szerződést bármelyikük megtámadhatja.¹⁴ Kevésbé életszerű ugyan, de egy olyan szerződés esetén például, ahol a felek áfaköteles tevékenység tartós nyújtásáról állapodnak meg és az időközben az áfa mértékében bekövetkező változás mindkét

¹⁰ A jogviszony tartósságával kapcsolatosan lásd: ALMÁSI ANTAL: Hosszú tartamú időszakos szolgáltatások, *Jogtudományi Közöny*, 1920/15., 113-114. o.; BECK SALAMON: Huzamos szerződések, *Jogtudományi Közöny*, 1920/17., 130-131. o.; TÖRÖK TAMÁS: Tartós jogviszony, *Gazdaság és Jog*, 2000/11., 16-21. o.; JUHÁSZ ÁGNES: A polgári jogviszony tartósságának kérdéséről, *Jogtudományi Közöny*, 2019/4., 156-164. o.

¹¹ Vö.: Kúria Pfv.II.21.584/2019/8.

¹² Ptk. 6:90. § (1) bekezdés

¹³ BH 2016. 114.

¹⁴ BH 2008. 158.

fél figyelmét elkerüli és a szolgáltatás ellenértékét a szerződéskötéskor hatályos áfa mértékét figyelembe véve módosítják, utóbb a szerződésmódosítást bármelyik fél megtámadhatja, ha tudomást szerez az áfa mértékének megváltozásáról és ennek folytán felismeri mindkettejük tévedését, közös téves feltevésüket.

A bírói gyakorlatot figyelembe véve jogellenes fenyegetésnek minősül – és erre tekintettel megtámadható – a szerződés módosítására irányuló megállapodás, amennyiben a bérbeadó úgy kényszeríti rá a bérlőt a számára előnytelen szerződésmódosításra, hogy annak elmaradása esetén a bérlő általa a bérelt helyiségben a bérlő üzleti tevékenysége körében szervezett rendezvény lebonyolítását megghiúsítja.¹⁵ Egy másik esetben az eljáró bíróság úgy foglalt állást, hogy társasági szerződés módosításának a szavazati és nyereségfelosztási arányok megváltoztatásához mint feltételhez kötése nem jogellenes, minthogy az erre irányuló törekvés a betéti társaság tagjai közötti alkufolyamat részeként fogható fel.¹⁶

A szerződési akarat színlelése (*színlelt szerződés*) a szerződés semmisségét eredményező súlyos akarati hiba, amikor a szerződő felek egymással egyetértve, akarategységben, a valódi akaratukkal nem egyező jognyilatkozatot tesznek, ezzel hamis látszatot keltve a külvilág, harmadik személyek felé. A szerződés módosítására irányuló ügylet esetére vonatkoztatva ez azt jelenti, hogy a felek vagy egyáltalán nem kívánják a szerződésüket módosítani, vagyis egyáltalán nem áll fenn a szerződés módosítására irányuló szándékuk (abszolút színlelés), vagy a külvilág felé módosító ügyletük eredeti tartalmát leplezik. A színlelés megítélése az általános szabályok és a kapcsolódó ítélkezési gyakorlat mentén lehetséges azzal, hogy a szerződés módosítására irányuló ügylet esetén a szerződő felek oldalán a színlelés háttérben meghúzódó motivációjának feltárása ehelyütt is komoly feladatot jelent.

A *cselekvőképesség korlátozottsága vagy teljes hiánya* mint akarathiba a szerződés módosítására irányuló ügylet esetén is felmerülhet, amennyiben valamelyik szerződő fél cselekvőképességében a szerződéskötést követően következik be változás. Ennek az esetkörnek a megítélésére a Ptk. személyek jogára vonatkozó könyvében meghatározott rendelkezések irányadók. Abban az esetben, ha a szerződéskötést követően valamely okból a szerződő fél gondnokság alá helyezése válik szükségessé, úgy ennek megtörténtét követően a szerződés módosítására irányuló esetleges igény esetén a cselekvőképességében részlegesen vagy teljesen korlátozott személy nyilatkozattételére vonatkozó szabályok szerint¹⁷ kerülhet sor, vagyis a szerződésmódosító ügylet érvényességének megítélése az általános cselekvőképességi szabályok alapján történik. Hasonlóképpen, a módosító ügylet esetén is felmerülhet akarathibaként a szerződő fél cselekvőképtelen állapota.

2.2. A szerződéses jognyilatkozat hibája. A *szerződéses jognyilatkozat hibája* körében a Ptk. a szerződés alaktság megsértése miatti érvénytelenségéről rendelkezik. A szerződések alakjának megválasztásában ugyanis bár a szerződő felek alapvetően nincsenek kötve (formaszabadság), vagyis nyilatkozatukat szóban,

¹⁵ BDT 2012. 2651.

¹⁶ BH 2017. 268.

¹⁷ Ptk. 2:12. §, 2:14-2:15. §, 2:20-2:23. §

írásban vagy ráutaló magatartás útján egyaránt megtehetik¹⁸, vannak esetek, amikor *jogszabály vagy a felek megállapodása a jognyilatkozatra meghatározott alakot* (pl. írásba foglalás)¹⁹ *rende*. Ilyen esetekben a jognyilatkozat kizárólag ebben az alakban tehető meg érvényesen²⁰, *az alakiség megsértése* főszabályként a szerződés semmisségére vezet.²¹

Lényeges, hogy a Ptk. alakiságra vonatkozó, fentebb hivatkozott szabálya a szerződő felek formaszabadságát nem pusztán a szerződéses kötelmet alapító ügylet vonatkozásában korlátozza, hanem az a szerződéses teljes „életciklusa” alatt hat. A Ptk. 6:6. § (2) bekezdése kimondja ugyanis, hogy mindazokban az esetekben, amikor egy adott jognyilatkozat érvényesen csak meghatározott alakban tehető meg, *úgy a jognyilatkozat módosítása, megerősítése, visszavonása, megtámadása, valamint a jognyilatkozat alapján létrejött jogviszony módosítása és megszüntetése is csak ebben a meghatározott alakban érvényes*. A módosító ügylet alakiságát tehát minden esetben a módosítandó jognyilatkozat vagy módosításra kerülő szerződés alakiságára vonatkozó előírások determinálják, vagyis az „alapügyletre” vonatkozó alakisági előírások kihatnak a módosító ügylet érvényességére.

Az alakiség kapcsán lényeges annak a kérdésnek megválaszolása, hogy az adott alakiség előírása, így például a szerződés írásba foglalása esetén pontosan mely elemekre terjed ki az írásba foglalás kötelezettsége.

A Ptk. 6:7. § (1) bekezdése szerint nem szükséges a teljes jognyilatkozat írásba foglalása, hanem annak érvényességéhez elegendő az is, ha a jognyilatkozat *lényeges tartalma* kerül írásbeli formában rögzítésre. A Ptk. hivatkozott rendelkezését a szerződéses jognyilatkozatra vonatkoztatva tehát az írásbeliség kötelezettsége pusztán a szerződés lényeges elemeire vonatkozik. Ennek megfelelően – analógia útján – az is belátható, hogy *a szerződésmódosítás írásbelisége is csak akkor követelhető meg, ha az a szerződés valamely lényeges elemére vonatkozik*. Amint látható, a szerződés lényeges elemei vonatkozásában a szerződéskötésnél alkalmazott forma határozza meg ugyanezen szerződéses elemek későbbi esetleges módosításának formáját. A felek ezzel szemben a lényegesnek nem minősülő szerződéses elemeket kötelező formamegkötés nélkül – a konszenzus mint előfeltétel fennállása mellett – akár szóban vagy ráutaló magatartással is érvényesen módosíthatják.²² Ezt erősíti meg *Menyhárd Attila* is a Ptk. 6:191. §-ához fűzött magyarázatában.²³

¹⁸ Ptk. 6:4. § (2) bekezdés

¹⁹ A Ptk. szerint – a teljesség igénye nélkül – kötelező például írásba foglalni a zálogszerződést (Ptk. 5:89. § (6) bekezdés), az ingatlan adásvételi szerződést (Ptk. 6:215. § (2) bekezdés), a haszonbérleti szerződést (Ptk. 6:349. § (2) bekezdés), a tartási szerződést (Ptk. 6:491. § (2) bekezdés), valamint az elővásárlási, a visszavásárlási, a vételi és az eladási jog alapítására vonatkozó szerződéseket (Ptk. 6:226. § (1) bekezdés) és a kezességi szerződést (Ptk. 6:416. § (3) bekezdés). A Ptk.-n kívüli jogszabályok közül kötelező írásba foglalási kötelezettséget ír elő például az építőipari kivitelezési tevékenységről szóló 191/2009. (IX. 15.) Korm. rendelet (Épkiv.) a kivitelezési szerződésekre vonatkozóan (Épkiv. 3. § (1) bekezdés).

²⁰ Ptk. 6:6. § (1) bekezdés

²¹ Ptk. 6:94. § (1) bekezdés

²² BH 2001. 573.

²³ MENYHÁRD Attila: A szerződés módosítása, in: *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*, (szerk.: OSZTOVITS András), III. köt., Opten Kiadó,

A szerződésmódosító ügylet alakjára vonatkozó fenti szabály abban az esetben érvényesül, ha az alapszerződésre jogszabályi rendelkezés ír elő meghatározott alakot. A kötelmi jog diszpozitivitására tekintettel azonban az sem kizárt, hogy a felek a Ptk. vonatkozó rendelkezéseitől eltérjenek, és a szerződési szabadság elvéből következően konkrét írásba-foglalási kötelezettség fennállása nélkül is írásba foglalják szerződésmódosításra irányuló megállapodásukat. A feleknek lehetősége van továbbá arra is, hogy ne csak a szerződés lényeges, hanem adott esetben annak valamennyi elemét írásban rögzítsék vagy a szerződésükben úgy rendelkezzenek, hogy annak bármilyen módosítása érvényesen csak az ott meghatározott formában lehetséges.

Olyan kötelmi viszonyok esetén, ahol a szerződés létrejöttére jogszabály nem rögzít formai előírást és a felek sem „ragaszkodnak” a kontraktus adott formában való megkötéséhez, a szerződés mindenféle formai megkötés nélkül „szabadon”, akár szóban, akár írásban, akár ráutaló magatartással létrehozható, és ugyanez a formai szabadság vonatkozik a szerződés módosítására is.²⁴ A gyakorlatban jellemző ugyanakkor, hogy a felek a szerződés jövőbeli módosítására vonatkozóan még az alapszerződés formátlansága ellenére is meghatározott alakot írnak elő, a szerződésükbe iktatott ún. *alakszerűségi kikötés* útján.²⁵

A fentiek alapján megállapítható tehát, hogy a fennálló szerződéses jogviszony szóban vagy ráutaló magatartással történő módosítása – jogszabályi előíráson vagy a felek szándékán alapuló alaki kikötés hiányában – a felek számára alapvetően lehetséges.²⁶ A jognyilatkozat ilyen formában történő megtétele ugyanakkor bizonyítási nehézségeket vet fel: a ráutaló magatartás ugyanis csak abban az esetben eredményezi a már fennálló szerződés módosítását, ha abból egyértelműen megállapítható a felek szerződésmódosításra irányuló egyező akarata. Ennek megfelelően például a szerződésben kikötöttől eltérő összegű rendszeres juttatás folyósítása önmagában – az egyező akarat megállapíthatatlansága mellett – még

---

Budapest, 2014, 459-468. o., 460. o.

²⁴ Kúria Pfv.II.21.359/2013/6.

²⁵ A német magánjogi szabályok szerint a szerződő feleknek szintén van lehetősége arra, hogy szerződésükbe alakszerűségekre, mégpedig kifejezetten írásbeli formára vonatkozó kikötést (*Schriftformklausel*) iktassanak. Ekkor a szerződés módosítása csak írásban lehetséges. Az említett kikötés megjelenhet egyszerű írásbeliségi kikötés (*enfache Schriftformklausel*) vagy kettős (vagy más néven minősített) írásbeliségi kikötés (*doppelte/qualifizierte Schriftformklausel*) formájában. Előbbi esetben a felek a közöttük létrejövő szerződés jövőbeni módosítására ugyan az írásbeli formát írják elő, azonban ez irányú kikötésüket utóbb akár szóban is módosíthatják. Amennyiben azonban a felek szerződésükbe minősített alakszerűségi klauzulát helyeznek el (és a gyakorlatban ez a jellemzőbb), úgy az magára erre a szerződéses kikötésre is kihat, vagyis a szerződés bármely eleme – ideértve tehát a szerződés ezen alakisági kikötését is – csak az előírt formában, vagyis írásban módosítható. Vö.: BGB 309. § 13. pont.

Az alakszerűségi kikötéssel kapcsolatosan a vonatkozó szakirodalom köréből lásd továbbá: BREITLING, Siegfried: *Bedeutung und Wirkung von Schriftformklauseln: Eine Untersuchung mit Bezug auf Individualvereinbarungen und Allgemeine Geschäftsbedingungen unter Einbeziehung des schweizerischen Rechts, des amerikanischen UCC sowie des UN-Kaufrechts*. Centaurus Verlag, Freiburg, 1994.; HEISS, Helmut: *Formmängel und ihre Sanktionen: eine privatrechtsvergleichende Untersuchung*. Mohr Siebeck, Tübingen, 1999.; KÖTZ, Heim: *Schriftformklauseln*. *Juristen Zeitung*, 2018/20., 988-991.

²⁶ Vö.: Fővárosi Ítéletábla 25.Gf.40.113/2015/20.

nem bizonyítja megfelelőképpen azt, hogy a fél ráutaló magatartással módosítani kívánta a szerződést.²⁷ Szerződést módosító joghatás tehát csakis olyan magatartáshoz fűződhet, amely a közfelfogás szerint is kétségtelenül kifejezi a szerződési akarat módosult tartalmát.²⁸ Amint azt a Kúria több alkalommal is megerősítette, nem tekinthető ilyen magatartásnak és ebből kifolyólag nem minősül a szerződésben kikötött ár tekintetében szerződésmódosításnak a számla szerződésben foglaltaktól eltérő kiállítása.²⁹

A Kúria korábbi gyakorlatával ellentétesen foglalt állást egy, még az 1959-es Ptk. hatálya alá tartozó, mezőgazdasági termékértékesítési szerződés módosításával kapcsolatos ügyben, ahol a számla kiállítását olyan bizonyítéknak fogta fel, amely a ráutaló magatartással történő szerződésmódosítást juttatta kifejezésre.³⁰ A Kúria említett végzése ellen benyújtott alkotmányjogi panaszt az Alkotmánybíróság visszautasította.³¹

A hatályos Ptk. az alakisági előírás megsértéséhez főszabályként a semmisség jogkövetkezményét rendeli, egyúttal azonban lehetőséget is ad az alaki hiba orvoslására, ezzel kivételt teremtve a semmisség főszabálya alól.

A Ptk. 6:94. § (1) bekezdése kimondja, hogy amennyiben egy szerződés az alakiságra vonatkozó előírások megsértése miatt tekintendő semmisnek, úgy abban az esetben, ha a jogosult a kötelezett által felajánlott teljesítést elfogadja, a szerződés az elfogadás által a teljesített rész erejéig érvényessé válik. A teljesítés érvénytelenséget orvosló hatályának³² főszabálykénti elismerésével a jogalkotó a gyakorlat részéről (különösen a gazdasági forgalom szerződéseinél, valamint a tartós jogviszonyoknál) a már hosszú idő óta megfogalmazódott, jogosan felmerülő igényre reagált.³³ Egy már teljesedésbe ment szerződés esetén ugyanis a szerződéskötéskor „elkövetett”, alaki hibát eredményező mulasztás miatti érvénytelenséghez utóbb jellemzően már a feleknek sem fűződik érdeke.³⁴ Fontos rendelkezés, hogy a teljesítéshez mégsem kapcsolódik az érvénytelenséget orvosló hatás mindazokban az esetekben, amikor a szerződés alakiságát (közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalását) jogszabály rendelkezése kötelező jelleggel írja elő vagy a szerződés ingatlan tulajdonjogának átruházására irányul. Jól látható tehát, hogy nem mellékes, hogy a szerződés alakjára vonatkozó előírás jogszabályban nyer rögzítést avagy arról a szerződő felek rendelkeztek.

A szerződés érvénytelenségét eredményező alaki hibát azonban nemcsak a teljesítés orvosolhatja. A Ptk. ugyanis a szerződések módosítására vonatkozó alakiság megsértésének esetére külön szabályt is rögzít. A Ptk. 6:94. § (2) bekezdése

²⁷ BH 2002. 138.

²⁸ BDT 2007. 1713.

²⁹ BH 1987. 365., EBH 2004. 1118., BDT 2007. 1713.

³⁰ Kúria Gfv.VII.30.675/2016/5.

³¹ 3271/2017. (X. 19.) AB végzés

³² MENYHÁRD Attila: A szerződés módosítása, in: *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja* (szerk.: OSZTOVITS András), III. köt., Opten Kiadó, Budapest, 2014, 459-468. o., 461. o.

³³ WELLMANN György: A szerződések általános szabályai az új Ptk.-ban, in: *Szerződések téra – az új Ptk. alapján* (szerk.: WELLMANN György), HVG-ORAC, Budapest, 2014 (a továbbiakban WELLMANN [3]), 21-41. o.; WEISS Emília: *A szerződés érvénytelensége a polgári jogban*, KJK, Budapest, 1969, 409. o.

³⁴ WELLMANN [2]), 133. o.

alapján az adott szerződés kötelező alakiság mellőzésével történt módosítását is érvényesnek kell tekinteni, ha az annak megfelelő tényleges állapot a felek egyező akaratából (konszenzus) jött létre (*de facto szerződésmódosítás*).

Lényeges ugyanakkor, hogy – hasonlóképpen a szerződés teljesítésének érvénytelenségét orvosló hatásához –, a szerződésmódosításnak megfelelő tényleges állapot létrehozása sem minden esetben eredményezi a szerződésmódosító ügylet érvényességét. A Ptk. nem ad ugyanis lehetőséget az alaki hibában szenvedő módosító szerződés orvoslására olyankor, ha a sajátos alakisági követelményt (pl. közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalást) jogszabály rendelkezése írja elő, vagy a szerződés ingatlan tulajdonjogának átruházására irányul. Ezekben az esetekben a módosító szerződés mindenképpen semmisnek tekintendő, az alaki hibát a módosító megállapodásnak megfelelő állapotnak a felek konszenzusán alapuló *de facto* létrehozása sem orvosolja.

Az alaki hiba esetén főszabályként alkalmazandó jogkövetkezmény, a semmisség kivételes orvoslásának Ptk. által elismert lehetősége több okra is visszavehető. Egyrésztől, a *pacta sunt servanda* elv értelmében a felek vonatkozásában a közöttük létrejött szerződésnek a jogszabályhoz hasonló hatása, kötőereje van. A felek jogai és kötelezettségei a felek egyező akaratan alapulnak, így egy olyan esetben, amikor a felek a közöttük fennálló szerződéses jogviszonyban – szintén egyező akarattal – valamilyen változást kívánnak eszközölni, azonban ezt nem adott formában teszik meg, azonban a tényleges helyzetet – szerződésmódosítási szándékuknak megfelelően – utóbb már létrehozták, indokolt, hogy azt a jog elfogadja. Abban az esetben, ha a Ptk. az alakiság elmulasztását szigorúan venné, és nem tenné lehetővé a semmisség ilyen úton történő kivételes „feloldását”, az érvénytelenség Ptk. szerinti jogkövetkezményei (pl. eredeti állapot helyreállítása) nyernének alkalmazást, amelynek eredményeként a jog a felek között egy nem szándékolt, sőt adott esetben szándékukkal kifejezetten ellentétes helyzetet hozna létre, noha szerződésmódosításuk éppen ennek a helyzetnek a megváltoztatására irányult. Azáltal tehát, hogy a jogalkotó az alaki hiba orvoslásául elfogadja a felek akaratanak megfelelő tényleges állapot létrehozását, a szerződő felek akaratanak elsődlegességét hangsúlyozza.

Villányi szerint az alakszerűségi kellékek többnyire azt a célt szolgálják, hogy a fél komoly megfontolás nélkül kötelezettséget ne vállaljon. Éppen ezért, az ügylet – jelen esetben módosító ügylet – teljesítése a fél „komoly kötelezési szándékának legalább olyan bizonyosságát adta, mintha akaratanat valamilyen különös alakban nyilvánította volna ki.” Ellenkező esetben „[...] a jóhiszeműségbe ütköznek, ha a teljesítéssel egyszer már végkép lebonyolított jogviszonyt az alakszerűség hiányára hivatkozással újból meg lehetne bolygatni.”³⁵

Az alaki hiba orvoslásának ezen módja azonban nemcsak a felek szándékának elsődlegességére tekintettel fontos. Az utóbbi évek bírói gyakorlatában ugyanis egyre markánsabban rajzolódik ki az a tendencia, amely a szerződéses jogviszonyok – érvénytelenné nyilvánítás vagy megszüntetés útján történő – felszámolásával szemben a Ptk. adta keretek között a jogviszony fenntartását tartja fontosnak, akár

³⁵ VILLÁNYI László: *A magyar magánjog rövid tankönyve*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941, 52. o.

a szerződő felek szándékának ellenére is. A bíróságok sajátos – és alkalmanként önhatalmúnak tűnő – gyakorlata vitatható, amennyiben egy jogviszonyt például olyankor is fenn kíván tartani, amikor a fél (felek) szándéka kifejezetten a szerződés megszüntetésére irányul. Olyan esetben viszont, amikor valamennyi körülményt megvizsgálva egyértelműnek tűnik, hogy a felek szándéka a közöttük fennálló szerződés módosítására irányult, azonban nem tartották magukat az előírt formasághoz, indokolt lehet, hogy a jog ne kényszerítse a feleket a korábbi – és a változtatás szándékára tekintettel érdekeiknek már nem megfelelő – állapot további fenntartására, hanem a feleknek a külvilág számára de facto is egyértelműen kifejezett akaratát fogadja el, és oldja fel a semmisséget, tekintse orvosoltnak az alaki hibát.

2.3. A szerződés célzott joghatás hibája miatti érvénytelensége. A szerződések érvénytelensége körében a jogalkotó számos okot jelöl meg, amelyek a szerződés által célzott joghatásban lévő valamely hiba miatt eredményezik az adott szerződés érvénytelenségét. Ezen okok egy része enyhébben ítélandó meg és a szerződés megtámadhatóságát eredményezi, míg más okok a szerződés abszolút érvénytelenségére (semmisség) vezetnek.

A Ptk. a célzott joghatás hibái körében nevesíti a szerződés jogszabályba ütközését és a jogszabály megkerülését (*tilos szerződés*)³⁶, a szerződés *jóerkölcsbe ütközését*³⁷, az *uzsorás szerződés*³⁸ és a *feltűnő értékaránytalanság*³⁹ tényállását. A célzott joghatás hibái körében rendelkezik továbbá a jogalkotó a *fiduciárius hitelbiztosítékok semmisségéről*⁴⁰, a *fogyasztói jogot csorbító feltételek*ől és a *fogyasztó joglemondó nyilatkozatáról*⁴¹, a *tisztességtelen általános szerződési feltételek*ől és annak fogyasztói szerződésben történő alkalmazásáról⁴², a fogyasztói szerződésben alkalmazott *egyes tisztességtelen kikötésekről*⁴³, valamint a *lehetetlen szolgáltatás* és az *érthetetlen, ellentmondó kikötés* megítéléséről.⁴⁴

A bíróságok ítélezési gyakorlatában számtalan olyan döntés jelenik meg, amelynek alapjául a szerződés módosításának valamely, a Ptk.-ban a célzott joghatás hibái körében felsorolt tényállás szolgál. Jól érzékelhető, hogy a szerződésmódosító ügylet érvénytelenségének megállapítására irányuló keresetek meglehetősen színes képet mutatnak, a Ptk.-ban a célzott joghatás hibái körében rögzített esetek szinte mindegyikét lefedik. Viszonylag gyakorinak mondható az általános szerződési feltétel, illetőleg egyes szerződéses kikötések tisztességtelenségére való hivatkozás, ahogyan az sem ritka, hogy a módosítás érvénytelenségét megállapítani kérő fél keresetét a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás között a módosítás folytán előálló feltűnő értékaránytalanságra alapítja. A bírói gyakorlatból kiragadott példák

---

³⁶ Ptk. 6:95. §

³⁷ Ptk. 6:96. §

³⁸ Ptk. 6:97. §

³⁹ Ptk. 6:98. §

⁴⁰ Ptk. 6:99. §

⁴¹ Ptk. 6:100-101. §

⁴² Ptk. 6:102-103. §

⁴³ Ptk. 6:104. §

⁴⁴ Ptk. 6:107. §

áttekintését követően ugyanakkor az is jól látható tendencia, hogy sok esetben a fél által megtámadott szerződés módosítás már nem is releváns, minthogy az eljárás során bizonyítást nyer, hogy az érvénytelenség oka valójában már magában a felek által módosítani kívánt alapügyletben, annak megkötésekor fennállt, vagyis már az sem volt alkalmas a célzott joghatás kiváltására.

Annak fenntartása mellett, hogy a szerződés célzott joghatás hibája miatti érvénytelenségének esetköreit a módosító ügyletre vonatkoztatva érdemes lenne külön-külön vizsgálni, teljeskörűen feldolgozni, a jelen tanulmány keretei között – tekintettel a terjedelmi korlátokra – erre mégsem kerül sor. A továbbiakban mindössze egyetlen esetkört, a szerződés módosító ügylet jogszabályba ütközését emelem ki és azzal foglalkozom részletesen, néhány gondolat erejéig a polgári jog határain túlra, a közbeszerzési jog területére is kitekintve.

A szerződés célzott joghatás hibája miatti érvénytelenségének körén belül kiemelt helyet foglal el az ún. *tilos szerződések* tényállása, amely a szerződések érvénytelenségének egyik gyakran vizsgált témakörét képezi. A kifejezés két esetkört fed le: ide értendők egyrészt azok a szerződések, amelyek jogszabályba ütköznek, valamint azok, amelyeket jogszabály megkerülésével kötöttek.^{45 46} A Ptk. szerint az említett két csoportba sorolható szerződések *semmisek*, kivéve olyankor, amikor ahhoz a jogszabály *más jogkövetkezményt* fűz.

A hatályos Ptk. – a korábbi, 1959. évi polgári törvénykönyvvel azonos módon – nem határozza meg kifejezetten, hogy jogszabályba ütközés alatt kizárólag a polgári jogi kódex adott rendelkezésébe ütközés értendő vagy más, a Ptk.-n kívüli polgári jogi norma vagy adott esetben valamely közjogi jogszabály rendelkezésével ellentétes kikötés is ugyanúgy a szerződés semmisségét eredményezi.

A „jogszabályba ütközés” kifejezés értelmezése kapcsán vonatkozó tanulmányában *Darázs Lénárd* több lényeges szempontot is kiemel, így például rögzíti azt, hogy a Ptk. szóhasználata ellenére a helyes értelmezés szerint az adott szerződésnek *nem általánosságban történő jogszabályba ütközéséről, hanem a jogszabály által megfogalmazott tilalomba ütközéséről van szó*⁴⁷, vagyis a szerződés csak abban az esetben lesz semmis, ha az egy adott jogszabály kógens (tilalmat vagy kötelezettséget megfogalmazó) rendelkezésébe ütközik. Amennyiben tehát a szerződés módosítására irányuló ügylet a Ptk. kógens rendelkezésébe ütközik, az semmis lesz. A kérdés ugyanakkor továbbra is fennáll: mi a helyzet olyankor, amikor az adott szerződéses kikötés valamely Ptk.-n kívüli polgári jogi norma (hasznóképpen kógens) rendelkezésébe ütközik. *Vékás* szerint a helyzetet ilyenkor ugyanazon elvek alapján kell megítélni, mint ahogyan a Ptk. esetén⁴⁸, azzal, hogy a bíróság lesz az, aki az alkalmazandó jogkövetkezményt – az adott jogszabály erre irányuló konkrét rendelkezése hiányában – meghatározza.

⁴⁵ Ptk. 6:95. §

⁴⁶ *Darázs Lénárd* felhívja a figyelmet arra, hogy a „tilos szerződés” kifejezés tartalmilag valójában csak az új Ptk. megszületésével tisztázódott, minthogy korábban a szocialista jog a tilos szerződések alá tartozónak tekintette a jóerkölcsbe ütköző, valamint a közrendbe ütköző és az uszorás szerződéseket is. Vö.: *DARÁZS Lénárd: A jogszabályba ütköző (tilos) szerződések semmissége, Polgári Jogi Kodifikáció, 2008/5-6., 14-26. o., 14. o.*

⁴⁷ *DARÁZS i.m. 22. o.*

⁴⁸ *VÉKÁS Lajos: Szerződési jog. Általános rész, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, 127. o.*

Más esetekben, így különösen egy adott kikötés valamely más jogági norma rendelkezésébe való ütközésekor a szerződés csak abban az esetben lesz semmis, ha az adott jogszabály ezt – vagy valamely más jogági jogkövetkezmény egyidejű alkalmazása mellett⁴⁹ – kifejezetten rögzíti.⁵⁰ Jogszabály által előírt kötelező pályázati eljárás mellőzése például a szerződést jogszabályba ütközővé és így semmissé teszi. A szerződéskötést megelőző pályáztatási szabályok pusztá megsértése viszont önmagában – ha az annak alapján létrejött szerződés tartalma, az abban vállalt feltétel nem ütközik jogszabályba – nem eredményezi a szerződés semmisségét.⁵¹ Ha a pályázati eljárás során – melynek eredményeképpen a szerződés létrejött – megsértették a verseny tisztaságát, a szerződés érvénytelenségének megállapítására és jogkövetkezményének levonására a Ptk. vonatkozó szakasza alapján nem kerülhet sor.⁵²

A szerződés nem magánjogi jogszabályba ütközése a vizsgálódás irányát a Ptk. határain túlra tolja és szükségessé teheti más, közjogi jellegű normák, így például a *közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény* (a továbbiakban *Kbt.*) rendelkezéseinek közelebbi vizsgálatát is. Különösen indokolt ez a tanulmány témájául választott kérdés feldolgozásakor, hiszen a szerződés jogszabályba ütköző módosítása a közbeszerzési jog területének egyik gyakran vizsgált témakörét képezi, tekintve, hogy a *Kbt.* erre az esetre vonatkozóan sajátos, a Ptk.-tól jelentős mértékben eltérő rendelkezéseket tartalmaz.

A *Kbt.* hatálya alá tartozó szerződés (a továbbiakban *közbeszerzési szerződés*) megkötésének folyamata önmagában is számos, a klasszikus polgári jogi szerződéskötési folyamattól eltérő sajátossággal bír, hiszen a szerződési szabadság Ptk.-ban rögzített alapelvi maximája a szerződéskötés során korlátozottan, a *Kbt.* által behatárolt keretek között érvényesül. A szerződés szabadságba egyébként beleértendő szerződésmódosítási szabadság⁵³ szintén korlátozás alá esik, több szempontból is. Amíg ugyanis a Ptk. kötelmi jogi könyvében szabályozott szerződések vonatkozásában a felek szerződési szabadsága egyértelműen magában foglalja a szerződés módosítására irányuló szabadságukat is, addig a közbeszerzési eljárás alapján megkötött szerződésekre a Ptk. rendelkezéseit a *Kbt.*-ben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni⁵⁴, vagyis a szerződés módosítására vonatkozó polgári jogi szabályok csak kifejezett *Kbt.* rendelkezés hiányában, legfeljebb mögöttes jelleggel nyerhetnek alkalmazást.

A közbeszerzési szerződés módosításának esetére vonatkozó szigorú szabályozás az elmúlt másfél évtized során jelentős változáson ment keresztül, amennyiben a módosítás kezdeti tilalmát (vagy legalábbis meglehetősen szűk körű lehetőségét)⁵⁵

⁴⁹ WELLMANN [2] i.m. 138.

⁵⁰ A polgári joron kívüli, más jogági szabályokba ütköző szerződések megítélésével kapcsolatosan lásd bővebben: KEMENES i.m. 9-16. o.

⁵¹ BH 2001. 234. I., EBH 2004. 1117.

⁵² BH 2005. 254.

⁵³ Vö.: JUHÁSZ Ágnes: *A szerződésmódosítás kérdésköre a magyar polgári jogban*, Wolters Kluwer, Budapest, 2019, 23-26. o.

⁵⁴ *Kbt.* 2. § (8) bekezdés

⁵⁵ BARABÁS Gergely: A közbeszerzési szerződések módosításának határai a Közbeszerzési Döntőbizottság joggyakorlatában, *Új Magyar Közigazgatás*, 2009/6-7., 39-54.; JUHÁSZ Ágnes: A szerződés

utóbb – az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban Bíróság) gyakorlata nyomán⁵⁶ – felváltotta a szerződésmódosítás lehetősége. Ennek megfelelően minden olyan esetben, amikor a módosítás – akár volumenére, akár a körülményekre tekintettel – nem tekinthető új beszerzésnek, vagyis nincs szükség új közbeszerzési eljárás lefolytatására, a közbeszerzési szerződés módosítása megengedett, a szerződés módosításának szigorú tilalma pedig pusztán az ún. *lényeges szerződésmódosítás* eseteiben áll fenn.

A Kbt. a közbeszerzési szerződés módosításának eseteit – az uniós közbeszerzési joggal és a kapcsolódó bírósági ítélkezési gyakorlattal összhangban – három csoportba sorolja.⁵⁷ Az az értékhatár alatti (*de minimis*) módosítások (a) mindig jogszerűnek tekintendők, feltéve, hogy a módosítás a szerződés alapvető jellemzőit egyébként nem változtatja meg.⁵⁸ Vannak továbbá olyan – nevesített – esetkörök, amikor a lényeges szerződésmódosítás megállapíthatóságának feltételeit nem kell vizsgálni (b)⁵⁹, így például akkor, a módosítást olyan körülmények tették szükségessé, amelyeket az ajánlatkérő kellő gondossággal eljárva nem láthatott előre.⁶⁰ ⁶¹ A harmadik csoportba azok a módosítások sorolhatók, amelyek a Kbt. értelmében *nem minősülnek lényegesnek* (c).⁶² ⁶³ A „*lényeges szerződésmódosítás*” kategória uniós jogi eredetű, a Bíróság esetjogában kimunkált kifejezés. Azoknak az eseteknek a megjelölésére szolgál, ahol a módosítás már a közbeszerzési szerződés olyan mértékű változását eredményezi, amely jelentőségénél fogva nem kezelhető a szerződés pusztán módosításként, hanem új közbeszerzési eljárás lefolytatását teszi szükségessé.⁶⁴

---

módosításának határai a közbeszerzésben, *Publicationes Universitatis Miskolciensis*, 2010/1., 373-393. o.

⁵⁶ Vö.: C-337/98. sz. Bizottság kontra Franciaország ügyben hozott ítélet, EBHT [2000], I-8377. o.; C-454/06. sz. Presstext ügyben hozott ítélet, EBHT [2008], I-4401. o.; C-160/08. sz. Bizottság kontra Németországi Szövetségi Köztársaság, EBHT [2010] I-3713. o.

⁵⁷ BUKODI GÁBOR: A közbeszerzési szerződések módosításának új irányai a 2014/24/EU irányelvben, *Közbeszerzési Szemle*, 2014/8-9. sz., 55-63. o.

⁵⁸ A közbeszerzési szerződés értékhatár alatti módosítására vonatkozóan lásd: Kbt. 141. § (2)-(3) bekezdés

⁵⁹ Kbt. 141. § (4) bekezdés

⁶⁰ Ekkor további feltétel, hogy a módosítás nem változtatja meg a szerződés általános jellegét és az ellenérték növekedése nem haladja meg az eredeti szerződés értékének 50%-át. Vö.: Kbt. 141. § (4) bekezdés, c) pont

⁶¹ A Miniszterelnökség 2020. április 29-én közleményt tett közzé, amelyben a koronavírus járvány okozta veszélyhelyzettel összefüggésben a Kbt. 141. §-nak értelmezéséhez nyújt támpontot. A közlemény az „előre nem látható körülmény” feltétele kapcsán rögzíti, hogy bár a koronavírus járvány európai és magyarországi elterjedése ugyan 2020 tavaszán nem volt előre látható, azonban vizsgálni kell az adott beszerzés tárgyával összefüggésben azt is, hogy azok a körülmények, amelyekre a szerződésmódosítás szükségességét a felek alapozzák, valóban olyanok-e, amelyekre az ajánlatkérő nem számíthatott. A koronavírus járványnak és a veszélyhelyzet kihirdetésének tényére, ezek előre nem láthatóságára való általános hivatkozás tehát önmagában nem elegendő ahhoz, hogy megalapozza a szerződésmódosítás jogszerűségét. A közlemény elérhetősége: https://kozbeszerzes.hu/data/filer_public/f5/66/f5662f33-d790-496a-9707-c6137e487b3c/kozlemeny_szerzmod_covid_20200429.pdf.

⁶² Kbt. 141. § (6) bekezdés

⁶³ A közbeszerzési szerződés módosításáról részletesen lásd: JUHÁSZ ÁGNES: A közbeszerzési szerződés, in: *Atipikus szerződések* (szerk.: PAPP Tekla), Opten Kiadó, Budapest, 2015, 473-529. o., 509-516. o.

⁶⁴ A Kbt. 141. § (6) bekezdés értelmében a szerződés módosítása lényeges, ha az eredeti szerződéses feltételektől lényegesen eltérő érdemi feltételeket határoz meg. A módosítást mindig lényegesnek kell

Egyéb, a fentiekben felsorolt eseteken kívül a közbeszerzési szerződés csak új közbeszerzési eljárás eredményeként módosítható, abban az esetben pedig, ha a szerződés módosítására közbeszerzési eljárás jogtalan mellőzésével kerül sor, úgy a módosítás – a Kbt. 137. § (1) bekezdés a) pontja alapján – semmis.⁶⁵ Lényeges rögzíteni, hogy a Kbt. szerződésmódosítás semmisségét kimondó rendelkezése *nem zárja ki a Ptk. 6:95. §-ának alkalmazását* a közbeszerzésre, illetve a közbeszerzési eljárásra vonatkozó jogszabályokba ütköző módon megkötött szerződés semmisségének megállapítása tekintetében. Ennek megfelelően, a Kbt. 137. § (1) bekezdésben meghatározott eseteken kívül a közbeszerzési eljárás szabályainak megsértése (a szerződés tartalmi elemeit szabályozó rendelkezéseket megsértésének kivételével) abban az esetben eredményezi a szerződés érvénytelenségét, ha az adott jogsértés súlyára és jellegére tekintettel a szerződés érvényessége a Kbt. céljaival és alapelveivel összeegyeztethetetlen lenne.⁶⁶ Lehetőség van továbbá arra is, hogy a felek a Kbt. szerinti érvénytelenségi okokon kívüli, Ptk.-ban meghatározott egyéb érvénytelenségi okok alapján hivatkozzanak a megkötött szerződés érvénytelenségére. Ekkor azonban az eljáró bíróságnak kizárólag a Kbt. hatálya alá eső szerződés polgári jogi érvénytelenségének vizsgálatára van lehetősége.

A szerződés módosításának jogszabályba ütköző volta kapcsán a közbeszerzési jogi területére tett rövid kitekintést követően, egyfajta konklúzióként érdemes megjegyezni, hogy amíg a Kbt. a szerződés lényeges módosításához a semmisség jogkövetkezményét rendeli⁶⁷, addig a polgári jogban – tekintettel a szerződési szabadság elvének kiterjedt érvényesülésére – az effajta lényeges módosításra is érvényesen lehetőség van. A szerződés módosíthatóságának határa a polgári jogban a szerződés azonossága (identitása) meghatározása segítségével jelölhető ki. Abban az esetben ugyanis, amikor a módosítás már olyan mértékű, hogy az a továbbiakban nem teszi lehetővé a szerződés azonosságának (identitásának) fenntartását⁶⁸, a szerződéses kötelemben eszközrendő változások kezelésére a régi kötelelem megszüntetése és azzal egyidejűleg egy – korábbtól eltérő jogalapú – új szerződés keletkeztetése (nováció) útján van lehetőség.⁶⁹

---

tekinteni továbbá akkor, ha a) olyan feltételeket határoz meg, amelyek ha szerepeltek volna a szerződéskötést megelőző közbeszerzési eljárásban, az eredetileg részt vett ajánlattevőkön (részvétellel jelentkezőkön) kívül más ajánlattevők (részvételre jelentkezők) részvételét vagy a nyertes ajánlat helyett másik ajánlat nyertességét lehetővé tették volna; b) a módosítás a szerződés gazdasági egyensúlyát a nyertes ajánlattevő javára változtatja meg, vagy c) a módosítás a szerződés tárgyát az eredeti szerződésben foglalt ajánlattevői kötelezettséghez képest jelentős új elemre terjeszti ki.

⁶⁵ Kbt. 141. § (8) bekezdés

⁶⁶ Kbt. 137. § (4) bekezdés

⁶⁷ A témával kapcsolatosan lásd AUER Ádám: Megjegyzések a tilos szerződések polgári dogmatikájához a közbeszerzési szerződés kapcsán, *Jogtudományi Közöny*, 2018/11., 486-495. o., valamint AUER Ádám: Versengő közérdekek a közbeszerzési szerződés semmissége kapcsán, *Pro Publico Bono*, 2018/4., 4-25. o.

⁶⁸ Vö.: JUHÁSZ Ágnes: *A szerződésmódosítás kérdésköre a magyar polgári jogban*, Wolters Kluwer, Budapest, 2019, 23-24. o.

⁶⁹ Uo. 43-75. o.

Irodalomjegyzék

- ALMÁSI ANTAL: Hosszú tartamú időszakos szolgáltatások, *Jogtudományi Közlöny*, 1920/15., 113-114. o.
- AUER Ádám: Megjegyzések a tilos szerződések polgári dogmatikájához a közbeszerzési szerződés kapcsán, *Jogtudományi Közlöny*, 2018/11., 486-495. o.
- AUER Ádám: Versengő közérdekek a közbeszerzési szerződés semmissége kapcsán, *Pro Publico Bono*, 2018/4., 4-25. o.
- BARABÁS Gergely: A közbeszerzési szerződések módosításának határai a Közbeszerzési Döntőbizottság joggyakorlatában, *Új Magyar Közigazgatás*, 2009/6-7., 39-54. o.
- BECK SALAMON: Huzamos szerződések, *Jogtudományi Közlöny*, 1920/17., 130-131. o.
- BREITLING, Siegfried: *Bedeutung und Wirkung von Schriftformklauseln: Eine Untersuchung mit Bezug auf Individualvereinbarungen und Allgemeine Geschäftsbedingungen unter Einbeziehung des schweizerischen Rechts, des amerikanischen UCC sowie des UN-Kaufrechts*. Centaurus Verlag, Freiburg, 1994.
- BUKODI Gábor: A közbeszerzési szerződések módosításának új irányai a 2014/24/EU irányelvben, *Közbeszerzési Szemle*, 2014/8-9. sz., 55-63. o.
- DARÁZS Lénárd: A jogszabályba ütköző (tilos) szerződések semmissége, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2008/5-6., 14-26. o.
- EÖRSI Gyula: *Kötelmi jog. Általános rész*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1981
- *Jogi Kodifikáció*, 2002/2., 7-27. o., 8. o.
- TÖRÖK Tamás: A részleges érvénytelenség alapvető kérdései, *Gazdaság és Jog*, 2020/7-8., 12-19. o., 18. o.
- HEISS, Helmut: *Formmängel und ihre Sanktionen: eine privatrechtsvergleichende Untersuchung*. Mohr Siebeck, Tübingen, 1999
- JUHÁSZ Ágnes: A közbeszerzési szerződés, in: *Atipikus szerződések* (szerk.: PAPP Tekla), Opten Kiadó, Budapest, 2015, 473-529. o.
- JUHÁSZ Ágnes: A polgári jogviszony tartósságának kérdéséről, *Jogtudományi Közlöny*, 2019/4., 156-164. o.
- JUHÁSZ Ágnes: *A szerződésmódosítás kérdésköre a magyar polgári jogban*, Wolters Kluwer, Budapest, 2019
- JUHÁSZ Ágnes: A szerződés érvénytelenségének és módosításának egyes határkérdései, *Publicationes Universitatis Miskolciensis, Sectio Iuridica et Politica*, 2020/2. (megjelenés alatt)
- JUHÁSZ Ágnes: A szerződés módosításának határai a közbeszerzésben, *Publicationes Universitatis Miskolciensis*, 2010/1., 373-393. o.
- KEMENES István: A szerződés érvénytelenségének egyes kérdései a gazdasági szerződéses gyakorlatban, *Polgári*
- KÖTZ, Heim: Schriftformklauseln. *Juristen Zeitung*, 2018/20., 988-991. o.
- MENYHÁRD Attila: A szerződés módosítása, in: *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja* (szerk.: OSZTOVITS András), III. köt., Opten Kiadó, Budapest, 2014, 459-468. o.

-
- TÖRÖK TAMÁS: Tartós jogviszony, *Gazdaság és Jog*, 2000/11., 16-21. o.
  - VÉKÁS Lajos: *Szerződési jog. Általános rész*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016
  - VILLÁNYI László: *A magyar magánjog rövid tankönyve*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941
  - WEISS Emília: *A szerződés érvénytelensége a polgári jogban*, KJK, Budapest, 1969
  - WELLMANN György: A szerződés érvénytelenségének szabályozása, in: *Tanulmányok az új Polgári Törvénykönyvhöz* (szerk.: VÉKÁS Lajos – VÖRÖS Imre), Wolters Kluwer, Budapest, 2014, 187-204. o. (WELLMANN [1])
  - WELLMANN György: A szerződések általános szabályai az új Ptk.-ban, in: *Szerződések tára – az új Ptk. alapján* (szerk.: WELLMANN György), HVG-ORAC, Budapest, 2014 (WELLMANN [3]), 21-41. o.
  - WELLMANN György: Az érvénytelenség, in: *Az új Ptk. magyarázata V/VI. Kötelmi jog. Első és Második Rész*, (szerk.: WELLMANN György), HVG-ORAC, Budapest, 2014 (WELLMANN [2])
-
-